

Friskt forslag om forældelsesfrist

*Af professor Lars Bo Langsted
Aalborg Universitet*

Anlægsgartneriet »den smilende Bellis« havde anlagt en lille have for det nyetablerede ægtepar Morten og Jane. På grund af et vindstød var arbejdssedlen imidlertid fløjet om bag et arkivskab, og først 3½ år senere blev arbejdssedlen fundet i forbindelse med en hovedrengøring. Bellis Petersen, der ejede »den smilende Bellis«, lavede straks en faktura og sendte den til Morten og Jane. Bedre sent end aldrig tænkte Bellis Petersen.

Det var nu ikke netop den tanke, der slog Morten og Jane, da de dagen efter fik en faktura på 30.000 kr. for et arbejde, de næsten havde glemt alt om. Tværtimod blev de stærkt ophidsede og gik til advokat Brask, der imidlertid måtte fortælle dem, at de var nødt til at betale, selvom de penge, de dengang havde sat til side til betaling af haven i mellemtiden var forsvundet, sådan som penge nu engang har det med at gøre. Morten og Jane tog et lån i banken og betalte – nødtvungen – »den smilende Bellis« de 30.000 kr.

8 år senere, da Mortens og Janes ældste pige, Dolly, læste jura, kom hun hjem og fortalte, at advokat Brask i sin tid havde taget helt fejl. I virkeligheden var kravet fra »den smilende Bellis« forældet, dengang de betalte.

Og forældelse er netop det, der er blevet sat på dagsordenen af et udvalg under Justitsministeriet. For ca. 14 dage siden afgav udvalget en betænkning, hvor det foreslår at forældelsesreglerne bliver moderniseret.

På den ene side kan man sagtens forstå, at »den smilende Bellis« skal have de penge, det har til gode. Arbejdet er blevet udført, gartnerne har fået deres løn og det er jo ikke Bellis Petersens skyld, at et vindstød fra et åbent vindue fik arbejdssedlen til at flyve ned bag arkivskabet. På den anden side forstår man også godt, at Morten & Jane bliver bestyrkede over pludselig at få et krav på 30.000 kr. Ganske vist havde de jo – engang – regnet med at skulle betale pengene, men da der aldrig kom en regning, havde de egentlig indrettet sig på, at de slap for at betale den. Hertil kommer, at hvis der skulle have været uenighed f.eks. om den aftalte pris eller om hvorvidt alt det aftalte arbejde nu også var blevet udført rigtigt – ja så ville det bevismæssigt blive en vanskeligere retssag, end hvis man straks havde kunnet tage slagsmålet.

Netop disse afvejninger mellem parterne er de, som forældelsesreglerne skal løse på en gennemsnitligt fornuftig måde, så ingen som udgangspunkt bliver urimeligt behandlet – hverken de, der har penge til gode eller de, der skylder penge væk. Konsekvensen af at der indtræder forældelse er jo nemlig drastisk: Ham, der havde penge til gode, har ikke længere noget krav mod skyldneren – og skyldneren er med et trylleslag blevet gældfri (i hvert fald i forhold til det forældede krav).

De gældende forældelsesregler er en blanding af en regel i Danske Lov fra 1683 og nogle regler i den »nye« forældelseslov fra 1908. Det tidspunkt, hvor forældelse indtræder, er afhængigt af, hvilken slags krav, der er tale om – men den praktiske hovedregel er, at vi i dag har en femårig forældelse, suppleret af en regel om forældelse efter 20 år for visse krav – herunder især for krav, der knyttet til et »særligt retsgrundlag«, der vil f.eks. sige gældsbreve og retsafgørelser. Også krav på erstatning for skader, der er påført en ved en forbrydelse er undergivet den 20 årige forældelsesfrist.

For at det ikke skal være alt for let, løber den 20-årige forældelsesfrist samtidig med den femårige. Det har betydning i de tilfælde, hvor den femårige forældelsesfrist er suspenderet, f.eks. fordi kreditor ikke havde nogen mulighed for at kende sit krav. Det kan i visse tilfælde betyde, at den 20-årige forældelsesfrist medfører hurtigere forældelse end den femårige, simpelthen fordi den 20-årige forældelsesfrist som altovervejende hovedregel begynder at løbe fra det tidspunkt, hvor kravet er opstået – uanset kreditors kendskab hertil.

Højesteret har netop afsagt dom i en sag, hvor den 20-årige forældelsesfrist blev afgørende. En advokat havde i 1975 hjulpet et kommende ægtepar med at oprette ægtepagt. Manden var myndig (også i juridisk forstand), og ifølge ægtepagten skulle halvdelen af det, han indbragte i ægteskabet være hans særeje. Hustruen var imidlertid ikke myndig på det tidspunkt, og advokaten havde glemt at få hendes værger til at underskrive ægtepagten. Først da ægtefællerne efter 25 års ægteskab skulle skilles, opdagede de fejlen, der betød, at den samlede formue var fælleseje. Manden anlagde straks sag mod advokatens dødsbo – advokaten selv var i mellemtiden død – og krævede erstatning for det tab, han havde lidt som følge af advokatens fejl.

Her har vi således et tilfælde, hvor kreditor – manden – ikke havde nogen som helst anledning eller praktisk mulighed for at kende sit krav, som han ubestridt havde, før det, 25 år senere, bliver relevant at se nærmere på ægtepagten, som jo blot havde ligget upåagtet i en skuffe i alle de år. På den anden side er det heller ikke acceptabelt, at man i en ubegrænset tid – selv efter sin død – kan risikere at blive mødt med krav for alle de fejl, man begår igennem et langt og virksomt liv her på jord.

Højesteret var ikke i tvivl. Kravet var forældet og der var ikke sådanne ganske særlige omstændigheder i sagen, at de kunne begrunde en fravigelse af den normalt absolutte forældelsesfrist på 20 år.

Vender vi tilbage til »den smilende Bellis«, siger den gældende lov, at advokat Brask havde helt ret. Der en femårig forældelse på krav, der udspringer af en leveret arbejdsydelse, og Dolly tog altså fejl – medmindre de af udvalget foreslåede regler skulle være blevet vedtaget på det tidspunkt, hvor hun læser jura. (og så tog hun selvfølgelig også fejl, for på det tidspunkt, hvor sagen var aktuel, var der jo en femårig forældelse).

De af udvalget foreslåede regler indeholder adskillige ændringer i det forældelsessystem, vi kender i dag. De mest iøjnefaldende er, at den femårige forældelse skal erstattes af en generel treårig forældelse og at den 20-årige forældelse skal erstattes af en generel, absolut forældelse på 10 år. Den foreslåede 10-årige forældelsesfrist suppleres dog af en 30-årig forældelsesfrist for erstatning på grund af »forurening« af forskellig slags samt på grund af skade på person.

Om baggrunden for at vælge netop 3 år som den forældelsesmæssige hovedregel, siger udvalget: »For at forkorte 1908-lovens frist på 5 år til 3 år taler efter udvalgets opfattelse, at en frist på 3 år må anses for tilstrækkelig til, at fordringshaveren kan tage stilling til eventuelle indsigelser mod kravet og om fornødent foretage retslige skridt. Samtidig taler de hensyn, som ligger bag forældelsesreglerne, herunder bevismæssige forhold og ønsket om at beskytte debitorerne mod uventede krav, generelt for, at forældelsesfristen ikke gøres længere end nødvendigt. En forkortelse af fristen vil desuden medføre en tilsvarende forkortelse af den periode, i hvilken der er behov for at opbevare kvitteringer og andre bevismidler.« Her til

føjes, at der gælder en treårig forældelsesfrist i Norge, Finland og Tyskland, og at man i England netop har foreslået en sådan.

For »den smilende Bellis« ville de foreslåede regler betyde, at kravet ville være forældet og Morten & Jane derfor slippe for at optage et banklån. Dødsboet efter advokaten ville også efter de foreslåede regler blive frifundet, idet forældelse ville være indtrådt allerede i 1985.

Der er tale om en grundig og velskrevet betænkning, hvis forslag forekommer fornuftige, og det er da også et udvalg, der er enigt om stort set alle de foreslåede regler. Justitsministeren har taget godt imod betænkningen og regner med at fremsætte lovforslag i den kommende folketingssamling. Følger ministeren også udvalgets forslag om ikrafttræden, vil loven finde anvendelse også på krav, der allerede eksisterer på tidspunktet for lovens ikrafttræden, men således at forældelse for sådanne krav tidligst indtræder tre år efter lovens ikrafttræden, medmindre forældelse ville være indtrådt også efter de nugældende regler. Der er således ingen kreditorer, der behøver at frygte, at deres krav, som med et trylleslag forsvinder, hvis forslaget bliver til lov – hvad det fortjener.